

 Artikkelit

Revoluutio vai evoluutio?

Lukeminen sosiaalisen median aikakaudella

Artikkelissa analysoidaan lukemisen muutoksia tutkimalla suomalaisten nuorten aikuisten mediankäyttöä ja lukemistottumuksia kyselyn, media-päiväkirjojen, teemahaastattelujen ja fokusryhmähaastattelujen avulla. Vaikka internetistä on tullut nuorten aikuisten suosituin viestintäväline, puhe mediankäytön vallankumouksellisesta muutoksesta tuntuu lukemisen näkökulmasta ennenaikaiselta. Nuoret aikuiset osoittautuvat eräänlaiseksi siirtymäikäluokaksi, jonka lukutottumuksissa on paljon jatkuvuutta verrattuna aiempaan mediankäyttötutkimukseen: lukeminen mielletään edelleen yksityiseksi kokemukseksi ja painotuotteet pitävät pintansa. Eri-tyisesti kirjoja arvostetaan. Vaikka koulutetut nuoret aikuiset tuottavat keskivertoa aktiivisemmin omaa materiaalia verkkoon, suurin osa heidän verkkokäytöstään oli kaveriviestintää tai viihdekäyttöä. Nuorten aikuisten mediankäytössä on kuitenkin piirteitä, jotka osoittavat sosiokulttuurisen lukutaidon tarpeellisuutta ja ennakoivat henkilökohtaisen verkkoviestinnän haastavan suosiollaan tuotettujen tekstien lukemisen. Lukemiseen liittyvillä instituutioilla, kuten kodilla, koululla, kirjastoilla, oppilaitoksilla ja työorganisaatioilla, on Suomessa ratkaiseva rooli lukemisen muutoksissa.

AVAINSANAT: Lukeminen, mediankäyttötutkimus, e-julkaisut, nuoret aikuiset, median muutos, Suomi

Mediaympäristön muutosta on kuvattu usein termeillä murros tai vallankumous, jotka viittaavat totaaliseen tai äkilliseen hyppäykseen johonkin täysin uuteen. 1990-luvulta lähtien tämä puhe on tyypillisesti viitannut erityisesti digitalisoitumisen ja internetin leviämisen vaikutuksiin median tuotantoon, sisältöihin ja kulutukseen (esim. Negroponte 1996; Mueller 1999; Zysman & Newman 2006). Muutokset ovatkin monessa suhteessa olleet merkittäviä, kun median tuotanto on muuttunut monimediaiseksi ja -kanavaiseksi ja sisältöjä voi kuluttaa useissa eri formaateissa (ks. Cottle 1999; Jenkins 2008). Laajimmillaan verkkoviestintään perustuva informaation merkityksen korostuminen on nostettu kokonaisia yhteiskuntia mullistavaksi voimaksi (esim. Castells 1996; Webster 2004). Verkkoympäristö ruokkii muutospuhetta myös siksi, että se on itse jatkuvasti varsin nopeatahtisessa muutostilassa, jossa uusia palveluita syntyy ja vanhoja kuihtuu pois. Erityisesti niin

sanotun sosiaalisen median nopea leviäminen 2000-luvun puolivälin jälkeen on herättänyt keskustelua erilaisten internetin yhteisöpalvelujen lisääntyvästä merkityksestä ihmisten elämässä.

Verkkoviestinnän eri muotojen leviämisen on esitetty muuttavan radikaalisti myös tekstien lukemista. Lukemista on perinteisesti pidetty yksinäisenä puuhana, yksilön henkilökohtaisena kognitiivisena taitona, joka vaatii rauhaa ja keskittymistä. Verkkoviestinnän myötä on alettu kuitenkin puhua ”uudesta lukemisesta”, joka on yhteisöllistä ja osallistuvaa (vrt. Hartley 2005). Uudessa lukemisessa mediamuodot risteytyvät ja limittyvät toisiinsa. Siinä ei ole kyse ainoastaan painetun tekstin ymmärtämisestä vaan kielen, kuvien ja äänten muodostamista multimodaalisista teksteistä (Kress 2003; Lehtonen & Herkman 2002), joiden lukijat ”kulkevat tekstien poikki ja tekstien seassa, suunnittelevat tekstejä, kääntävät tekstejä muihin mediamuotoihin ja julkaisevat niitä mobiililaitteilla” (Kupiainen & Sintonen 2009, 68–69). Uusi lukeminen on siten aktiivista, vuorovaikutteista, sosiaalista, yhteisöllistä, osallistuvaa ja hämärtää lukemisen ja kirjoittamisen (tai kulutuksen ja tuotannon) välisiä rajoja. John Hartley (2005, 12) mukaan interaktiivisuuden ja median muutosten kautta on siirrytty vain lukemiseen liittyvästä mediasta (*read only*) lukemisen ja kirjoittamisen yhdistävään mediaan (*read and write*), mikä on muuttanut pysyvästi yleisöjen ja mediasisältöjen keskinäistä suhdetta.

Murrospuheen kriitikot ovat kuitenkin eri yhteyksissä esittäneet, että teknologisesta vallankumouksesta puhuminen on diskurssi, jolla on usein taloudellisia tai poliittisia tavoitteita (esim. Hassan 2000; Sampson & Lugo 2003; Fagerjord & Storsul 2007). Muutokset synnyttävät liikettä, joka on taloudellisen kasvun lähtökohta. Muutoksiin liittyy myös mahdollisuus tulevaisuudenutopioihin, joissa haaveillaan paremmasta. Aikalaiskokemus korostaa muutoksen voimakkuutta, koska muutos koetaan sitä elämällä. Viestinnän ja median sosiaalishistorian tutkijat taas muistuttavat, että muutokset ovat harvoin niin yhtäkkisiä tai radikaaleja kuin aikalaiskokemus ja muutokseen liittyvät taloudellis-poliittiset diskurssit antavat ymmärtää (Winston 1998; Briggs & Burke 2002). Russell W. Neuman (2010) esittää, että muutoksessa on yleensä kyse pikemminkin monimutkaisesta evoluutiosta, jossa mediamuodot ja -teknologiat määrittävät suhteessa toisiinsa erilaisissa historiallisissa kamppailuissa, kuin vallankumouksesta (revoluutiosta), jossa jokin muoto tai teknologia yhtäkkiä korvaa toisen.

Mediaympäristön muutoksen ja lukemisen suhteiden kannalta Suomi on kiinnostava esimerkkitapaus. Monien mittareiden mukaan Suomi on ollut informaatioyhteiskuntakehityksen kärkimaita. Samalla Suomi on muiden Pohjoismaiden tavoin edelleen vahva painotuotteiden lukemisen kansakunta. Suomi pärjää toistuvasti kansainvälisissä koululaisten lukutaitoa vertailevissa tutkimuksissa (esim. PISA) ja kuuluu maihin, joissa julkaistaan asukasmäärään suhteutettuna eniten kirjoja ja lehtiä maailmassa (Tilastokeskus 2010, 226–227; Ekholm & Repo 2010, 80–81). Painotuotteiden lukemiseen käytetty aika ei niin ikään ole viimeisen 20 vuoden aikana Suomessa juuri vähentynyt (Ekholm & Repo 2010, 55; Suomen virallinen tilasto 2009).

Toisaalta PISA-tutkimusten vertaileva analyysi osoittaa, että suomalaisnuorten lukeminen on vähentynyt ja lukutaito heikentynyt 2000-luvun kuluessa. Koska luku-

taidon lähtötaso on Suomessa niin korkea, pärjäämme silti edelleen maavertailuissa. Tulos ei välttämättä ota huomioon esimerkiksi sosiaalisen median aikaan saamia lukemisen uusia muotoja, mutta samainen selvitys esittää, että myös suomalaisnuorten tiedonhakutaidot ovat heikentyneet samaan aikaan kun internetin ja sosiaalisen median käyttö on lisääntynyt. (Sulkunen 2012.) PISA:n näkökulmasta ”digitaalinen valankumous” ei näin ollen tee hyvää suomalaisnuorten lukutaidoille, vaikka se tuottaa uusia viestinnän ja tekstinkäytön muotoja.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, missä määrin puhe lukemisen vallankumouksesta tai totaalista murroksesta pitää paikkansa 2010-luvun alun Suomessa, ja kuinka ajatukset uudesta lukemisesta toteutuvat suomalaisten nuorten aikuisten keskuudessa. Asiaa tutkitaan selvittämällä, minkälaisia ovat tuon ryhmän nykyiset lukutottumukset, mistä lukemisen tavat juontuvat ja mihin suuntaan ne ovat menossa. Erityishuomio kiinnitetään lukemisen yhteisöllisiin muotoihin ja siihen, kuinka yhteisöllisyys määrittää lukemisen käytäntöjä nykyisessä verkkoympäristössä.¹

Tutkimuksen tarkempia kysymyksiä ovat:

- Mitä nuoret aikuiset lukevat 2010-luvun alussa?
- Miten he lukevat?
- Miten lukemisen kohteet löydetään?
- Miten lukeminen liittyy erilaisiin yhteisöihin?

Artikkelissa pohditaan erityisesti sitä, mikä on painotuotteiden ja sähköisten julkaisujen välinen suhde lukemisessa, onko lukeminen keskittynyttä (*reading*) vai silmäilevää (*viewing*) (ks. Ekholm & Repo 2010, 100), ja mikä on vuorovaikutuksen ja oman sisällöntuotannon rooli nykyisessä lukemisessa. Lopuksi pohditaan, onko lukemisen muutoksissa kyse vallankumouksesta vai pikemminkin evoluutiosta.

Sosiokulttuurinen lukutaito

Lukutaito ymmärrettiin aina 1970-luvulle saakka yksilön kognitiiviseksi kyvyksi, joka perustuu erityisesti aakkosellisen tekstin hallintaan. Uudet lukutaidon käsitykset korostavat kuitenkin lukemisen ja kirjoittamisen sosiaalista luonnetta (esim. Lankshear ym. 2002, 2). Lukeminen ei myöskään ole vain kirjojen lukemista, vaikka lukeminen arkikielessä liitetäänkin yleensä nimenomaan kirjallisuuteen (vrt. Williams 2004). Lukijat on kulttuurintutkimuksen vanavedessä alettu ymmärtää yhä enemmän itse järjestäytyväksi ryhmäksi, joka tuottaa dynaamisesti kulttuurisia merkityksiä ja jonka lukemisesta saama tyydytys tulee osittain lukukokemusten jakamisesta ja vertailusta muiden kanssa (Radway 1984; Pagliassotti 2008).

Lukutaitoa ja mediakasvatusta pohtinut ryhmittymä The New London Group kehitti 1990-luvulla ajatusta siitä, että lukeminen ei ole tietyssä mielessä erotettavissa kirjoittamisesta. Ryhmä lainasi 1970–1980-lukujen jälkistrukturalistista tekstiteoriaa korostamalla merkitysten muodostumisen prosessia teknisen lukemisen tai kirjoitta-

misen sijaan. Tästä näkökulmasta kuunteleminen ja lukeminen ovat itsessään tekstien tuottamista, omiin kiinnostuksen kohteisiin ja elämäkokemuksiin perustuva merkitysten luomista (Cazden ym. 1996). Yksinkertaisimmillaan lukutaidoissa on siis kyse teknisistä tai operationaalisista taidoista lukea ja tulkita tekstejä niiden käyttöyhteyksissä. Pidemmälle viedyt lukutaidon vaatimukset edellyttävät analyttisyyttä ja kriittistä kykyä tekstien ilmaisutapojen, päämäärien ja rajoitteiden ymmärtämiseksi. (Kupiainen & Sintonen 2009, 55–58.) Kun lukemista ei rajoiteta ainoastaan merkitysten vastaanottoon tai tulkintoihin, lukutaidot laajenevat tekstien muokkaamisen ja tuottamisen alueille (emt., 78–88).

Mediaympäristön muutos on kannustanut entisestään ymmärtämään lukemisen laajemmin kuin pelkkänä yksilön kognitiivisena taitona, joka opitaan mekaanisesti harjoittelemalla. Sosiaalisen median yhteydessä painottuvat lukemisen viestinnälliset ja yhteisölliset ulottuvuudet. Erityisesti mediakasvatuksen parissa on korostettu, että verkkoympäristöissä lukeminen saa monia eri muotoja. Lukemiseen liitetään nykyään teknisen lukutaidon lisäksi usein sosiaalisuus, vuorovaikutus ja jopa omien tekstien tuottaminen. Tällä tavoin lukeminen lähentyy nykyisessä mediaympäristössä kirjoittamista. Monet tutkijat puhuvatkin nykyään ”sosiokulttuurisesta lukutaidosta” (emt., 44–49).

Sosiokulttuurisen lukutaidon näkökulmassa lukemista pidetään tilannesidonnaisena toimintana, jossa lukeminen ja kirjoittaminen ovat tekstitaidon kaksi eri puolta. Kyse on tekstikäytänteiden hallinnasta eli tekstien kanssa tulkitsijana ja tuottajana toimimisesta. Tekstikäytänteet liittyvät aina ympäröivään kontekstiin ja käsillä olevaan tehtävään (Luukka ym. 2008, 19–20). Kun lukutaitoa lähestytään käytäntöjen näkökulmasta, tärkeää on lukutaidon soveltaminen jossakin tarkoituksessa ja käyttötilanteessa. Tällöin lukutaito voi olla vaikkapa kalenterin käyttöä, päiväkirjojen tai blogien lukemista ja kirjoittamista, iltasatujen lukemista tai animaatioiden tekemistä. (Kupiainen & Sintonen 2009, 46.) Sosiokulttuurinen lukutaitokäsitys auttaa näin ollen ymmärtämään esimerkiksi sosiaalisen median tekstikäytäntöjä.

Sosiaalinen media on kuitenkin varsin epämääräinen käsite, jonka alle voidaan sijoittaa monenlaisia ilmiöitä ja sovelluksia sekä osallistumisen ja lukemisen käytäntöjä (Kaplan & Haenlein 2010). Tämän tutkimuksen yhteydessä sosiaalisella medialla tarkoitetaan ensisijaisesti internetin 2000-luvulla mahdollistamia palveluita, joissa käyttäjät voivat verkostoitua ja keskustella muiden käyttäjien kanssa sekä seurata, jakaa ja tuottaa erilaisia sisältöjä. Esimerkiksi Katri Lietsala ja Esa Sirkkunen (2008) erittelevät sosiaalisen median muodot sisältöjen jakamispalveluihin (esim. *YouTube*, *Flickr*), sisältöjen luomiseen ja julkaisemiseen liittyviin palveluihin (esim. blogit), sosiaalisiin verkostoitumispalveluihin (esim. *Facebook*), yhteistuotantoihin (wikit), virtuaalimaailmoihin (esim. *Habbo Hotel*) ja edellä mainittuja täydentäviin lisäsovelluksiin. Kaikki nämä muodot mahdollistavat erityyppisiä lukemisen käytäntöjä: tekstien vastaanottoa ja kulutusta, tekstien jakelua tai suosittelemista toisille, viestintää ja erias-teista omaa tuotantoa (vrt. Villi 2011).

Uusi lukeminen viittaa siten sosiokulttuuriseen lukutaitokäsitykseen. Se ymmärtää lukemisen tekstikäytännöiksi, joissa nykyisen verkottuneen mediaympäristön moni-

naisista tekstimuodoista tuotetaan merkityksiä, tulkintoja ja omia tekstejä. Kaikkein merkitysten tuotantoon liittyy myös vuorovaikutus ja sosiaalisuus, yhteys muihin ihmisiin. Tässä mielessä uusi lukeminen on myös kommunikaatiota, jossa yhteisöllä voi olla ratkaiseva rooli. Tässä tutkimuksessa selvitetään, mikä on näiden uuden lukemisen muotojen rooli suomalaisten nuorten aikuisten lukemisessa ja kuinka ne suhteutuvat perinteiseen käsitykseen lukemisesta.

Aineistot ja menetelmät

Tutkimuksen ensisijaisina kohteina ovat 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa syntyneet 18–30-vuotiaat nuoret aikuiset, joiden on väitetty edustavan niin sanottua nettisukupolvea (Tapscott 2010). Heistä vanhimmatkin ovat tutustuneet internetiin viimeistään teini-iässä. Suuri osa akateemisesta internetin ja muun median käyttötutkimuksesta keskittyy tätä ikäluokkaa nuorempiin, koska heihin kohdistuu mediakasvatuksellista kiinnostusta ja heidän mediankäyttötottumustensa ennustearvo nähdään tulevaisuuden kannalta suurena (esim. Kangassalo & Suoranta 2001; Luukka ym. 2001; Noppari ym. 2008; Kangas ym. 2008; Livingstone ym. 2011; Ito ym. 2010; Rideout ym. 2010). Nuoret aikuiset ovat tämän tutkimuksen kannalta kuitenkin kiinnostava ikäryhmä, koska he edustavat eräänlaista siirtymävaihetta painotuotteiden ja television sekä pikkulapsesta digitaalisen teknologian ja internetin parissa kasvaneiden ikäluokkien välissä (ks. Herring 2008, 72). Nuorten aikuisten kautta on siten mahdollista peilata yleisemmällä tasolla lukemisessa tapahtuvia muutoksia ja lukemisen pysyvyyksiä.

Nuorten aikuisten lukemisen tapoja tutkitaan tässä kyselyn, mediapäiväkirjojen ja haastatteluaineistojen avulla. Kyselyn ja mediapäiväkirjojen kautta selvitetään nuorten aikuisten yleistä mediankäyttöä. Kyselyyn osallistui kaikkiaan 323 16–35-vuotiasta nuorta aikuista erilaisista Pirkanmaan oppilaitoksista, kuten yliopistosta, teknillisestä yliopistosta, ammattikorkeakoulusta ja lukioista. Suurin osa vastaajista oli 18–30-vuotiaita. Mediapäiväkirjaa piti puolestaan viiden päivän ajan 15 teemahaastatteluihin seuloutunutta viestintäaineiden opiskelijaa Tampereen yliopistosta. Teemahaastattelut rekrytoitiin Tampereen yliopistossa käynnissä olleiden kurssien ja opiskelijoiden postituslistan kautta.

Neljännän aineiston tutkimuksessa muodostavat fokusryhmähaastattelut, joiden avulla etsittiin tietoa jo olemassa olevien lukemisyhteisöjen toiminnasta. Haastatteluihin osallistui kolme fokusryhmää, yhteensä kymmenen haastateltavaa. Yksi fokusryhmä muodostui japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien yhteisöstä, toinen roolipelaajista ja kolmas oli perinteinen kirjojen lukupiiri. Lukupiiri erosi kahdesta muusta fokusryhmästä siten, että sen jäsenet olivat 35–45-vuotiaita eivätkä he edustaneet tutkimuksen kohteena olevaa ikäryhmää. Lukupiiri ei myöskään toiminut verkossa, joten sen yhteisölliset käytännöt muodostivat perinteistä lukemista edustavan vertailukohdan kahden muun lukemisyhteisön uudenlaisille lukemiskäytännöille.

Kyselyaineistoa analysoitiin tilastollisesti ja sen avulla nostettiin esille ennen muuta erilaisia jakaumia, painotuksia ja kytkentöjä kohderyhmän mediankäytössä ja

lukemiskäytännöissä. Kyselyn avovastauksista saatiin myös yksityiskohtaisempaa tietoa ja vastaajien näkemyksiä erilaisista erityiskysymyksistä, kuten vastaajien viimeksi lukemista kirjoista. Mediapäiväkirjoja käytettiin lähinnä taustoittavana aineistona, ja haastatteluaineistot jäsennettiin niistä esiin nousseiden teemojen ja avainsanojen perusteella Atlas.ti-ohjelman avulla. Kyselyn avulla pyrittiin tuottamaan yleiskuva kohdejoukon mediankäytöstä ja lukemistottumuksista, kun taas laadullisilla aineistoilla haluttiin saada yksityiskohtaisempaa tietoa opiskelijoiden jokapäiväisestä mediankäytöstä sekä lukemisen motiiveista ja merkityksistä heidän elämässään. Aineistot kerättiin keväällä 2011, mutta kyselyä täydennettiin vielä keväällä 2012. (Aineistoista ja menetelmistä tarkemmin, ks. Herkman & Vainikka 2012a.)

Aineistojen rajaamiseen vaikuttivat tutkimusekonomiset syyt: aineistojen saavutettavuus ja tutkimuksen toteutettavuus resurssien puitteissa. Toisaalta rajaukseen oli myös sisällöllinen peruste. Monitoroimalla erityisesti sekä nykyisissä ja tulevaisuuden opinnoissaan että töissään runsaasti lukevien nuorten aikuisten tosiasiallisia mediankäyttötapoja päästään käsiksi monipuolisesti ”uuden lukemisen” tapoihin. Aineistoilla ei tavoiteltu tilastollista edustavuutta tai täyttä yleistettävyyttä suomalaisten nuorten aikuisten ikäluokkaan, vaan tutkimuksen päätehtävä on selvittää laadullisesti erilaisia lukemisen tapoja ja verkkoviestinnän vaikutuksia lukemiseen nuorten aikuisten keskuudessa.

Vaikka aineistomme eivät tavoita nuorena suoraan työelämään siirtyneitä tai toisaalta opiskelua ja työtä vaille jääneitä syrjäytyneitä nuoria aikuisia, se tavoittaa elämäntilanteen, jossa suuri osa suomalaisista nuorista aikuisista tänä päivänä elää: opiskelun, osa-aikaisen työskentelyn, määräaikaisten työsuhteiden, parisuhteiden ja perheiden perustamisen. Tätä kautta analyysimme heijastaa suomalaisten nuorten aikuisten kokemusta laajemminkin. Lisäksi aineistot antavat mahdollisuuden tutkia sellaisten nuorten aikuisten kokemuksia, joiden elämäntilanne edellyttää eri tekstimuotojen runsasta käyttöä: lukemista, kommentointia ja omaa sisältöjen tuotantoa.

Lukemisen kohteet

Kyselymme perusteella internetistä oli tullut nuorten aikuisten tärkein viestintäväline. Tulos on samansuuntainen muiden nuorten mediankäyttöä selvittäneiden tutkimusten kanssa (esim. 15/30 Research 2011; Suomen virallinen tilasto 2010; Kangas ym. 2008). Lähes kaikilla tutkimukseen osallistuneilla oli verkkoyhteys kotona, ja osa heistä käytti internetiä myös mobiililaitteiden avulla. Verkko oli ohittanut suosiossa jopa television ja sen parissa vietettiin eniten media-aikaa, joten verkkotekstit muodostivat tutkimuksessa määrällisesti keskeisimmän lukemisen kohteen. Ennen 1990-lukua internet ei luonnollisestikaan näkynyt millään tavalla suomalaisissa lukemistutkimuksissa (esim. Eskola 1979; 1990; Niemi 1996), ja vielä 1990-luvun lopussa verkko oli vasta toden teolla leviämässä koteihin (Luukka ym. 2001).

Haastatteluihin osallistuneet nuoret aikuiset olivat tutustuneet internetiin yleensä 10–15-vuotiaina, jolloin heidän koteihinsa oli myös tavallisesti tullut verkkoyhteys.

Myös koulu ja kirjastot olivat toimineet väylinä internetin maailmaan. Ikäero korostui verrattaessa 1980-luvun puolivälin jälkeen syntyneitä lukupiirin muodostamaan fokusryhmään, jonka jäsenet olivat 35–45-vuotiaita. Heille internet oli tullut tutuksi vasta parikymppisenä opiskelun yhteydessä.

Joskus 90-luvun puolivälin jälkeen varmaan voisin kuvitella, et on tullu tietokone, siis varsinaisesti, et silloin kun netti rupes yleistymään. Ensimmäiset nettimuistot mul on kyllä koulusta. (Nainen 25 v. teemahaastattelu)

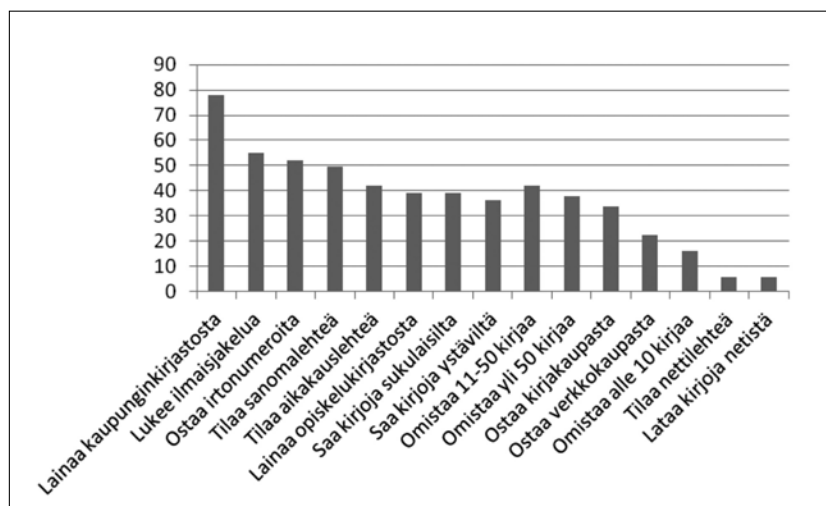
Siinä vaiheessa ku internet silleen yleisty, niin kyllä sitä aika samantien alkoi internetin käyttäminen. Vähän se oli tietysti alkuun hankalaa silleen, että ei sitä aina ittekseen pystynyt, että isän kanssa yhdessä sitte, silloin ku oli viel nuorempi, mutta kyllä se aika nuoresta pitäen, heti internetin alkuajoista asti on internettiäki tullu seurattuu enemmän tai vähemmän. (Mies 23 v. fokusryhmähaastattelu)

Kyselyn perusteella 2010-luvun 18–30-vuotiaat nuoret aikuiset olivat sinut sosiaalisen median kanssa, ja heidän internetinkäytössään korostuivat yhteisöviestintä ja viihde. Suosituin käytössä oleva sovellus oli Facebook, jota käytti 86 prosenttia kyselymme vastaajista. Osuus on jopa hiukan suurempi kuin Tilastokeskuksen valtakunnallisessa selvityksessä, jossa kartoitettiin eri ikäryhmien sosiaalisen median käyttöä vuonna 2010 (Suomen virallinen tilasto 2010). Kyselyn vastaajista 60 prosenttia kertoi käyttävänsä sosiaalista mediaa päivittäin tunnin tai enemmän. Luvut ovat samansuuntaisia ruotsalaisten tutkimusten kanssa (ks. Findahl 2012).

Sosiaalisen median suosio kertoo niistä tekstityypeistä, joita nuoret aikuiset verkon kautta eniten lukevat. Painotus on henkilökohtaisessa ja yhteisöihin liittyvässä viestinnässä. Useimmin luettavat tekstit ovat siten lyhyitä: keskustelua, kommentointia ja ”kirjeenvaihtoa”, joka muistuttaa enemmän arkisia puhetilanteita kuin ammatillisesti tai erillistä yleisöä varten tuotettujen sisältöjen vastaanottoa. Toki verkon kautta luetaan paljon myös erilaisia ammatillisesti tai harrastusmielessä tuotettuja sisältöjä, mutta ennen muuta verkko näyttäytyy tutkimuksessamme tilana, jossa nuoret aikuiset kommunikoivat ja liittyvät erilaisiin ryhmiin ja yhteisöihin (vrt. Matikainen 2011; Ridell 2011; Stern 2008).

Internetin kautta luetut tekstit ovat usein myös multimodaalisia: niissä yhdistyy monia erilaisia mediamuotoja ja esittämisen tapoja, kuten kirjoitettua kieltä, kuvia, ääntä, efektejä. Facebookin kautta leviää paljon tällaista materiaalia, mutta myös YouTube, musiikkipalvelut (esim. Spotify), wikit, blogit ja keskustelufoorumit olivat suosittuja nuorten aikuisten keskuudessa. Kyselyyn vastanneista kaksi kolmesta kertoi käyttäneensä YouTubea, Spotifyta tai wikejä, ja yli puolet oli lukenut blogeja ja keskustelufoorumeita. Wikien, blogien ja keskustelufoorumien käyttö oli yleisempää vanhempiensa luota pois muuttaneiden kuin vielä lapsuudenkodissa asuvien keskuudessa. Myös televisiota katsottiin aika paljon internetin kautta. Internetin käytössä yhdistyy siten sekä Spotifyn ja netti-TV:n kaltainen perinteinen sisältöjen kuluttaminen että sosiaalinen media, joka mahdollistaa myös eriasteisen osallistumisen.

Internetin suosiosta huolimatta myös painotuotteilla oli edelleen vahva asema nuorten aikuisten elämässä. Puolet kyselyyn vastaajista tilasi sanomalehteä, joka oli useimmiten maakunnan johtava päivälehti. Joillekin tuli päivälehdien ohella myös toinen, omaan opiskelualaan tai työhön liittyvä lehti. Myös mediapäiväkirjat ja haastattelut osoittivat sanomalehden kuuluvan edelleen useimpien nuorten aikuisten arkeen. Lehden lukeminen oli osa monien näihin tutkimuksiin osallistuneiden aamuruutiineja. Nekin, joille ei tullut tilattua sanomalehteä, lukivat säännöllisesti juttuja lehtien verkkosivuilta. Lisäksi nuoret aikuiset suosivat myös ilmaisjakelulehtiä.

Kuvio 1. Painotuotteiden hankinta ja omistus (prosenttia vastaajista, n=323)

Kyselytutkimuksen tuloksen voi myös kääntää toisin päin ja todeta, että vajaa puolet kyselyyn vastanneista ei tilannut sanomalehteä. Vielä 2000-luvun taitteessa lähes kaikki 13–19-vuotiaat nuoret lukivat sanomalehteä, ja vanhempien luona asuvista 93 prosentille tuli kotiin vähintään yksi lehti (Luukka ym. 2001, 146–148). Näiden nuoriksi aikuisiksi kasvaneiden kiinnostus sanomalehteä kohtaan näyttäisi siten radikaalisti vähentyneen 2000-luvun aikana. Tilastokeskuksen tutkimukset viittaavat samansuuntaiseen kehitykseen (Suomen virallinen tilasto 2009). Toisaalta 2000-luvun taitteen kyselytutkimuksen 18–19-vuotiaiden joukossa sanomalehtien lukeminen ja tilaaminen oli kutakuinkin yhtä yleistä kuin meidän aineistossamme: 45 prosenttia omaan talouteen muuttaneista nuorista tilasi tuolloin lehden (Luukka ym. 2001, 147). Tässä suhteessa ei siis ole tapahtunut kymmenessä vuodessa mitään radikaalia lehtien lukemisen vähenemistä – etenkin jos otetaan huomioon lehtien verkkoversioiden lisääntyvä käyttö.

Painotuotteista vankkumattominta arvostusta nuorten aikuisten keskuudessa nautti kuitenkin kaikkien osatutkimustemme perusteella kirja. Kyselyyn vastanneista 85 prosenttia kertoi omistavansa yli kymmenen ja 40 prosenttia vastaajista yli 50 kirjaa. Kyselyn avovastausten ja haastattelujen perusteella erityisesti kaunokirjallisuutta

arvostettiin vapaa-ajan viihdykkeenä ja sivistyksen muotona, mutta suuri osa vastaajista valitti ajan puutetta. Opiskelu ja siihen liittyvät kirjat veivät useimpien mielestä liian paljon aikaa, mikä oli pois muun kirjallisuuden lukemisesta. Jopa kaikkein eniten tietokonevälitteisestä viestinnästä kiinnostuneiden joukossa unelmoitiin oman kirjahyllyn täyttämistä lempiteoksilla.

Jos mä haluan lukee vapaa-ajalla kirjaa niin se on ehdottomasti se painettu kirja, et se on osa sitä juttua, että se kirja on kädessä, ettei tarvi lukee mistään näytöltä tai päätteeltä. (Nainen 25 v. teemahaastattelu)

[--] on semmonen visio että haluan tulevaisuudessa kerätä itselleni kirjahyllyn täyteen juuri niitä lempparikirjoja. (Mies 23 v. fokusryhmähaastattelu)

Normaalien kirjojen lukemisessa on ytyä, eikä niistä rupea pää jyskyttämään. (Avoin kyselyvastaus)

Fantasiakirjallisuus nousi aineistojen perusteella molempia sukupuolia yhdistäväksi nuorten aikuisten suosikkigenreksi, jonka kirjoittajat tulivat usein ulkomailta. Kirjoittajien sukupuolella ei tuntunut olevan enää niin väliä: genre ja sisällöt ratkaisivat. Toki Väinö Linnan ja Mika Waltarin tapaiset suomalaiset klassikot samoin kuin kotimaiset dekkarit saivat mainintoja myös kyselymme lukulistoilla, mutta mistään kotimaisen kirjallisuuden ylivallassa ei voida puhua – pikemminkin vaakakuppi on kääntynyt ulkomaisten kirjailijoiden hyväksi. Elämäntilanteestaan johtuen tutkittavat lukivat kuitenkin kaunokirjallisuutta enemmän tieto- ja oppikirjallisuutta.

Lukemisen tavat

Mediapäiväkirjat ja haastattelut osoittivat, että elämäntilanne määritteli paljolti nuorten aikuisten lukemisen tapoja. Tutkimukseen osallistuvilla opiskelu ja työ veivät paljon aikaa, määrittivät lukemisen kohteita ja rytmittivät mediankäyttöä. Haastateltavat valittivat, että aikaa jäi liian vähän itseä kiinnostavan kirjallisuuden lukemiseen. Elämäntilanne saattoi vaikuttaa jopa tekstimuotojen ja lajityyppien valintaan, kuten pienten lasten vanhemmilla, jotka ajanpuutteen ja väsymyksen takia suosivat lyhyitä tekstimuotoja. Lukemisen kohteiden valinta saattaa siten juontua hyvinkin käytännöllisistä syistä tai sattumasta, eikä siinä aina ole kyse teknologiasta, käyttöliittymästä, tietoisesta harkinnasta tai edes mielihalusta. Toisaalta opiskelu toi myös vapautta: haastateltavien elämänrytmi ei välttämättä jakautunut kovin selvästi arkeen ja vapaa-aikaan. Viikonlopun ja arjen ero ei myöskään aina ollut tutkittavilla silmiinpistävä.

Haastatteluaineisto tuki ajatusta siitä, että verkkolukeminen on pikemminkin lyhytkestoista silmäilyä (*viewing*) kuin keskittyntä lukemista (*reading*) (ks. Ekholm & Repo 2010, 100). Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että suurin osa haastateltavien internetinkäytöstä liittyi viestintään ja kaverien kanssa kommunikointiin. Haastatte-

luissa kysyttiin myös, minkälaisia sisältöjä opiskelijat lukevat verkosta. Vastauksissa toistuvasti erilaiset selaimen kautta luettavat tekstit, kuten esimerkiksi lehtien verkkosivustot, blogit, Wikipedia-artikkelit, fanifiktio, opiskelussa käytettävät verkkolähteet ja muut verkkosivustot, kuten keskustelupalstat.

Eksyn myös Iltalehden sivuilla lukemaan paria eri blogia. Niissä ei nouse esiin mitään kiinnostavaa, joten jatkan matkaani Nelliinan vaatehuone -blogiin. Käyn tarkistamassa blogin yleensä kerran viikossa. Se on sisällöltään kevyttä hömppää, mutta kirjoittaja on jostain syystä mielenkiintoinen ja jaksan selailla blogin arkistoja vaikka useammankin tunnin, jos on aikaa. (Nainen 23 v. mediapäiväkirja)

Just jotain blogia lukiessa, et jos se on tosi mielenkiintoinen niin siihen uppoutuu kokonaan, mut jos ei se niin hirveesti kiinnosta, niin sit sen vaan silmäilee läpi tai nopeammin. (Nainen 25 v. teemahaastattelu)

Illalla tarkistin taas netistä perinteisen kaavan mukaan tärkeimmät nettisivut. (Nainen 22 v. mediapäiväkirja)

Mediapäiväkirjojen ja haastattelujen perusteella internetinkäyttöön muodostuu rutiini, joka toistuu päivästä toiseen: nuoret aikuiset tarkistavat sähköpostin, Facebookin päivitykset ja uutisvirran sekä tietyt lempisivustot – verkkolehdet, blogit, harrastajafoorumit – tietyssä järjestyksessä. Toisaalta aktiivisimmilla on monia sovelluksia auki samanaikaisesti, jolloin lukeminen kohdistuu kulloinkin kiinnostaviin syötteisiin. Mediankäyttöä luonnehtii simultaanisuus tai ”multi-tasking”, useiden tehtävien tai toimintojen limittäisyys ja päällekkäisyys. Rutiineista huolimatta verkkolukemisessa on myös tiettyä sattumanvaraisuutta, kun linkkipolut johtavat lukijan yllättävien materiaalien pariin.

On huomattava, että jotkut haastateltavat puhuivat myös painettujen tekstien yhteydessä silmäilevästä lukemisesta. Erityisesti lehtiä saatetaan lukea samalla tavalla kuin verkkosivuja: otsikkoja silmäillen ja kuvia katsellen. Vasta kun silmään osuu jotain todella kiinnostavaa, pysähdytään lukemaan keskittyneemmin. Vastaavasti jotkut haastateltavat kertoivat myös verkkolukemisen johtavan joskus keskittyneeseen tiedonhakuun, jossa yritetään päästä jopa tiedon alkuperäisille lähteille. Pääsääntöisesti painettujen tekstien lukemista kuvailtiin kuitenkin verkkolukemista keskittyneemmäksi, jopa intiimiksi toiminnaksi. Sanottu koskee erityisesti kirjojen lukemista. Näyttöpäätettä tai mobiililaitetta ei koettu kyselyn avovastauksissa ja haastatteluissa pitkien tekstimuotojen kannalta hyväksi käyttöliittymäksi.

Nuorten aikuisten suhtautuminen sähköisiin julkaisuihin osoittautui ylipäätään yllättävän kielteiseksi. Erityisesti kirjat haluttiin edelleen lukea painettuina. Kirjaa pidettiin erinomaisena käyttöliittymänä, jonka lukeminen on huomattavan paljon miellyttävämpää kuin näytöltä lukeminen. Osittain näkemykseen vaikutti se, että tutkimukseen osallistuvien käytössä ei ollut vielä kuin joitain lukulaitteita tai tablettitietokoneita. Vuonna 2011 sellaisia oli käytössä Suomessa vasta reilussa kuudessa pro-

sentista kotitalouksista (NextMedia 2012), mikä on suurin piirtein sama osuus kuin Ruotsissa (Findahl 2012, 18). Esimerkiksi Yhdysvalloissa lukulaitteet ovat lyöneet huomattavasti aiemmin itsensä läpi johtuen Amazonin ja Kindlen onnistuneesta markkinoityhteistyöstä (Slywotzky 2011).

Koska muutokset laitekannoissa tapahtuvat nykyään nopeasti, uusimman kysymyksen lukulaitteiden hankkimisesta keväällä 2012. Noin puolet kyselyn alkuperäisistä vastaajista vastasi uusintakyselyyn. Uusinnan perusteella kävi selväksi, että nuoret aikuiset hankkivat lukulaitteita ja tablettitietokoneita vielä vuonna 2012 melko varovaisesti, vaikka niiden käyttö olikin vuodessa lisääntynyt jonkun verran. Sen sijaan verkkoyhteydellä varustetut älypuhelimet löivät itseään läpi, sillä lähes kaksi kolmasosaa vastaajista kertoi hankkineensa tai aikovansa hankkia sellaisen vuoden 2012 loppuun mennessä. Älypuhelimien avulla käytetään mieluusti internetiä, mutta niiden avulla ei lueta sähkökirjoja eikä pitkiä tekstejä.

Sähköisiä julkaisuja arvosteltiin avovastauksissa ja haastatteluissa myös muista syistä. Sähkökirjojen kotimaisia valikoimia pidettiin toistaiseksi aivan liian suppeina ja niiden käyttöä liian vaikeana tekijänoikeuksiin ja tietoturvaan liittyvien suojauskäytäntöjen takia. Sähköisiltä lehdiltä taas odotettiin painettuihin verrattuna lisäarvoa. Näköisversion julkaiseminen verkossa ei kannustanut nuoria aikuisia maksamaan lukemisesta. Haastateltavat eivät ymmärtäneet, miksi sähköisistä julkaisuista pitäisi maksaa, jos ne on mahdollista saada samaan hintaan itselleen esineinä, jotka voi laittaa talteen tai jopa myydä eteenpäin. Sähkökirjojen säilyvyyteen ei myöskään uskottu jatkuvasti uudistuvien laitteiden, sovellusten ja formaattien markkinoilla.

Ilmaiseen verkkotarjontaan tottuneet nuoret aikuiset pitivät sähköisten julkaisujen hintoja järjestään liian korkeina. Kolmasosa kyselyyn vastanneista ei ollut valmis maksamaan verkkosisällöistä mitään. Loput saattoivat olla valmiita maksamaan jotain sellaisesta sisällöstä, jota he eivät muuten saisi käsiinsä mutta joka kiinnosti heitä suuresti. Osa voisi kenties maksaa verkkojulkaisuista tulevaisuudessa, kun heidän taloudellinen tilanteensa kohenee. Toisaalta suurin osa tutkimukseen osallistuneista kulutti jollain tavalla mediatalojen ilmaissisältöjä, esimerkiksi lukemalla ilmaisia verkkolehtiä. Sähköisten julkaisujen hyödyt tulivat esille erityisesti opiskelussa, jossa oppimateriaalin saatavuus on parantunut huomattavasti e-julkaisujen ansiosta. Verkkokaupoista myös tilattiin luettavaa: yli viidesosa kyselyn vastaajista oli käyttänyt verkkokirjakauppaa (vrt. Ekholm & Repo 2010, 160). Tilattavat julkaisut haluttiin kuitenkin painetussa muodossa.

Lukeminen osallistumisena?

Tutkimuksemme mukaillee muita selvityksiä, joiden mukaan valtaosa internetin käyttäjistä lähinnä seuraa ja kuluttaa toisten tuottamaa materiaalia (esim. Matikainen 2011, 22–23; Sirkkunen 2009, 354). Facebook tosin hämärtää tätä väitettä, koska lähes yhdeksän kymmenestä tutkimukseen osallistuneesta nuoresta aikuisesta oli mukana Facebookissa. Oman profiilin rakentaminen Facebookiin edellyttää ainakin jonkinas-

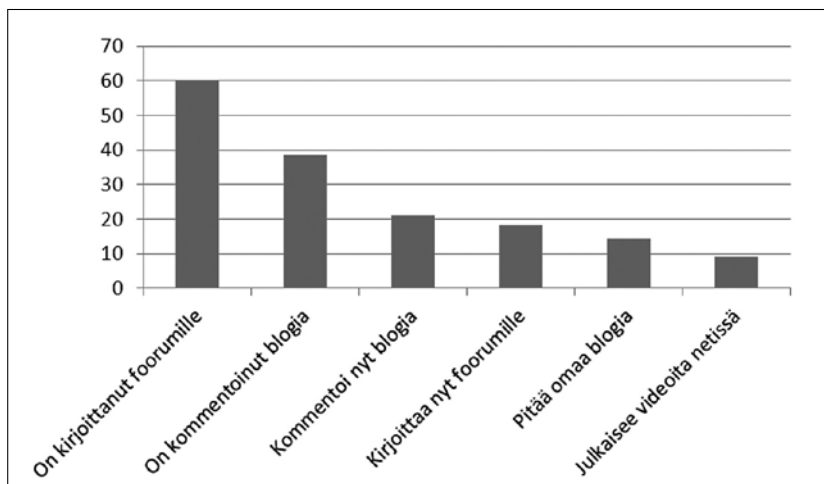
teista sisällöntuotantoa, vaikka käyttäjä sen jälkeen ei juuri päivittäisi tilaansa (ks. Ridell 2011, 89). Suurin osa tutkimukseen haastatelluista kertoi kuitenkin seuraavansa Facebookin avulla passiivisesti ystäväpiirinsä tapahtumia. Omia päivityksiä eivät kovinkaan monet kertoneet aktiivisesti tekevänsä. Osa fokusryhmähaastateltavista piti Facebookin kansansuosiota jopa arveluttavana.

En tosiaan itse laita oikeastaan mitään linkkejä enkä jaa, suosittelen mitään. Ja toisaalta kiinnitän aika vähän huomiota myös muiden ihmisten laittamiin linkkeihin tai muihin, että, tietenkä niitä just vähän silmällen kattoo. (Nainen 23 v. teemahaastattelu)

Mua ahistaa sil sosiaalisel tasolla se, et siel on paljon ihmisiä, jotka ei oo mulle välttämättä mitenkään läheisiä, niin emmä halua jakaa niitten kaikkien kanssa. (Nainen 25 v. teemahaastattelu)

Mä nään sen vaan hyvin myös epäilyttävänä areenana, koko Facebookin ja sen toiminnan. Mut mä käytän sitä, joo, mä koen et sillä tavalla mä pysyn myös perillä siitä et mitä tapahtuu. (Nainen 25 v. teemahaastattelu)

Sosiaalisen median eri muodot mahdollistavat erilaisia osallistumisen muotoja, joista suuri osa liittyy viestintään ja vuorovaikutukseen erilaisissa yhteisöissä mutta osa myös varsin pitkälle vietyyn oman sisällön tai materiaalin tuotantoon ja jakeluun (ks. Lietsala & Sirkkunen 2008; van Dijck 2009). Yksi sosiaalisen median yleinen osallistumisen muoto on myös jo olemassa olevien sisältöjen suosittelu ja jakaminen toisille yhteisön jäsenille (Villi 2011). Kaikkia näitä osallistumisen tapoja esiintyi myös meidän aineistossamme, mutta laajan tutkimusasetelmamme takia sisältöjen tuottamiseen liittyvät kysymykset korostuivat esimerkiksi niiden jakamiseen ja suositteluun liittyvien kysymysten kustannuksella.

Kuvio 2. Oma tuotanto sosiaalisessa mediassa (prosenttia vastaajista, n=323)

Kyselyyn vastanneista 60 prosenttia kertoi joskus kirjoittaneensa keskusteluforumille ja reilu kolmannes paljasti kommentoineensa blogia. Sen sijaan huomattavan paljon harvempi nuori aikuinen jakeli ja linkitti sisältöjä puhumattakaan sisältöjen varsinaisesta tuotannosta ja julkaisemisesta. Sitä mukaa kuin osallistumisen vaatimat resurssit ja panostus siis lisääntyvät, osallistuvien määrä vähenee. 10–20 prosenttia tutkimukseen osallistuneista kertoi julkaisevansa erilaisia tekstejä verkossa, alle kymmenes julkaisi visuaalisia tuotoksia, kuten valokuvia, piirroksia tai videoita. Nämä luvut ovat kuitenkin suurempia kuin keskiarvot internetin käyttökartoituksissa (esim. Matikainen 2009), mikä kertoo opiskelevien nuorten aikuisten aktiivisuudesta ja hyvistä mahdollisuuksista sisältöjen tuottamiseen.

Aktiivisimpia oman materiaalin tuottajia olivat kyselymme perusteella nuorten aikuisten ikäryhmän vanhimmat. Nuorempien tutkittavien, erityisesti vielä vanhempinensa kanssa kotona asuvien yhteydessä painottui enemmän median passiivinen viihdekäyttö, kuten television katselu. Vanhemmilla tutkimukseen osallistuvilla oli selvästi enemmän teknisiä taitoja ja mahdollisuuksia oman materiaalin tuottamiseen, joten opiskelun, harjoittelun ja kokemuksen merkitystä ei ole syytä väheksyä puhuttaessa käyttäjälähtöisestä sisällöntuotannosta (*user-generated content*). Väitettä tukee se, että oman sisällöntuotannon osuus oli tutkimuksessamme suurin viestintään ja tietotekniikkaan liittyvien aineiden opiskelijoiden keskuudessa. Myös erilaisten harrastajayhteisöjen jäsenet tuottivat aktiivisesti yhteisönsä liittyvää materiaalia, mutta eivät välttämättä muuten julkaisseet sisältöjä verkossa.

Lukemisen yhteisöllisyys

Haastatteluaineistoissa lukeminen näyttäytyi edelleen pitkälti yksityisenä kokemukseksi, lukijan ”omana juttuna”. Lukeminen miellettiin edelleen monesti yksilön kognitiiviseksi kyvyksi ymmärtää ja tulkita luettavia tekstejä, erityisesti kirjallisuutta. Toisaalta kyselyaineistomme perusteella suuri osa nuorten aikuisten tekstikäytännöistä liittyy internetin ja sosiaalisen median verkkoviestintään, jossa sosiokulttuurisilla lukutaidoilla on suuri merkitys. Tutkittavat eivät vain välttämättä pitäneet näitä käytäntöjä lukemisena. Käytännöt olivat nähtävissä tutkittavien toiminnassa, vaikka heidän oma lukutaitokäsityksensä saattoikin olla kapeampi. Sosiokulttuurinen lukutaitokäsitys on siten enemmän teoreettinen ja tutkimuksellinen näkökulma kuin empiirisistä aineistoista esiin nouseva tulos.

Myös painotuotteiden lukemiseen liittyy haastatteluaineistojemme perusteella monia sosiaalisia ulottuvuuksia. Lukemisesta ja luettavasta keskustellaan usein muiden kanssa. Lukukokemus halutaan jakaa ja verrata toisten kokemuksiin (vrt. Collinson 2009; Pagliassotti 2008; Radway 1984). Lukemisen kohteet myös valikoituvat monesti sosiaalisesti toisten antamien suositusten perusteella. Verkko-yhteisöillä ja medialla on näissä suosituksissa oma roolinsa, mutta haastateltavat pitivät kasvokkaisia keskusteluja ystävien ja sukulaisten kanssa kokemusten käsittelyssä ja lukemisen kohteiden valinnassa huomattavan paljon mediavälitteisiä kontakteja tärkeäimpinä.

Kodilla ja perhetaustalla oli ollut suuri merkitys kirjallisuuden lukemiseen sosiaalistumisessa (vrt. Collinson 2009), mutta myös koulun ja kirjastojen vaikutus nousi esille lukemiseen ohjaajana.

Meillä kotona oli tosi sellanen jotenkin lukemiseen kannustava ilmapiiri ja meillä on aina ollut kotona paljon kirjoja. Ja silloin kun mä en ite lukenut, niin meille aina vanhemmat luki ääneen kirjoja. Sitten tietenkun ite oppi lukemaan, niin sitten sen jälkeen itse siten lukenut. (Nainen 23 v. teemahaastattelu)

Mun äiti on joskus suositellu jotaki jonkun elämäkertaa, kun se kävi joskus jossain luku-piirissä ja... mun täti on sellanen, et se kans ostaa mulle aina kirjoja... Mä katson ne sellasiks suosituksiks, koska se aina kehuu niit kirjoja kauheesti ja se lukee itekki tosi paljon... (Nainen 25 v. teemahaastattelu)

Sen sijaan verkkolukemisessa myös verkkokaverien merkitys korostui lukemisen taustalla. Esimerkiksi kaverisuhteet vaikuttivat paljon blogien käyttötapoihin. Yhtäältä kaverit toimivat suosittelijoina, joiden kautta löydettiin kiinnostavia blogeja. Toisaalta kaverien kirjoittamia blogeja luettiin mielellään, ja kaverit toimivat vastavuoroisesti omien blogien yleisönä. Vaikka tutkimukseen osallistuneista ei löytynyt yhtään varsinaiseen blogirinkiin tai -yhteisöön kuuluvaa, blogin käyttö kytkeytyi vahvasti kaveripiiriin. Vastaava vuorovaikutus oli olennaista myös muilla verkon foorumeilla, erityisesti harrastajayhteisöissä, jotka liittyvät olennaisesti identiteettien rakentumiseen. Harrastajafoorumeilla samanhenkiset, samasta asiasta kiinnostuneet kokoontuvat yhteisöiksi, joita käytetään eräänlaisina identiteetin ja omien näkemysten heijastuspintoina (ks. Matikainen 2008, 84–86).

Erityisesti fokusryhmähaastattelujen harrastajaryhmissä nousi esiin verkkoyhteisöjen merkitys lukemista yhdistävänä motiivina. Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien ja roolipelaajien yhteisöissä verkkoviestinnällä oli ratkaiseva rooli yhteisön kommunikaatiossa, identiteetin rakentamisessa ja kiinnostuksen kohteena olevan asian käsittelyssä. Monet näiden ryhmien jäsenet myös tuottivat aktiivisesti aiheeseensa liittyvää materiaalia ja sisältöjä verkkoon, ja osalla tuotannossa oli kollektiivisen toiminnan piirteitä (vrt. Jenkins 2008). Esimerkiksi fanifiktiota saatettiin kirjoittaa yhteistyössä muiden fanien kanssa. Ero oli selvä verrattuna vanhemmista 35–45-vuotiaista haastateltavista koostuvaan kirjojen lukupiiriin, joka kokoontui vain kasvokkain eikä osallistunut ryhmänä mihinkään verkkoyhteisöllisyyden muotoihin. Japanilaisen populaarikulttuurin harrastajien ja roolipelaajien yhteisöt suosivat ryhmänsä viestinnässä suljettuja IRC-alueita, ja heidän yhteisöihinsä muodostui hierarkioita sisä- ja ulkopiirien välille. Facebookin ja Messengerin kaltaisia yleisempiä viestimissovelluksia he käyttivät lähinnä yhteisön ulkopuolelle jäävien kavereiden ja sukulaisten kanssa kommunikoimiseen.

Fokusryhmien ulkopuolella useimmille tutkimukseen osallistuneille Facebook oli ainoa yhteisöpalvelu tai verkkoyhteisö, johon he osallistuivat. Suurin osa kuvaili Face-

bookin käyttöönsä passiiviseksi, lähinnä kaveripiiriin kuulumisten seuraamiseksi. Facebookissa ennen muuta ”piipahdettiin” katsomassa, mitä muille kuuluu ja onko jotain kiinnostavaa tapahtunut. Harva tutkimukseen osallistunut halusi varauksettomasti kertoa asioistaan Facebook-yhteisölle. Oma yksityisyyttä vaalittiin ja haastattelujen perusteella monet miettivät tarkkaan, mitä Facebookiin laittavat. Yhteisöllisyyden muotona Facebookia voikin tutkimuksemme perusteella luonnehtia ”narikkayhteisöksi”, jossa sosiaaliset siteen ovat melko heikkoja ja jossa yhteisölle näyttäytyminen on tärkeimmässä roolissa (ks. Bauman 2002, 49, 237–239).

Haastateltavien mukaan aktiivinen kanssakäyminen ja toisten tunteminen lisäävät tunnetta yhteisön aitoudesta. Kanssakäyminen saattoi toteutua internetin avulla, mutta kasvokkaiset tapaamiset lisäsivät selvästi yhteenkuuluvuutta. Verkko-yhteisö voi olla suuri ja avoin, mutta usein kaikkein syvintä yhteisöllisyyden kokemus oli haastattelujen perusteella suljetussa yhteisössä, joka koostui kohtuullisen pienestä toisensa tuntevien ihmisten porukasta. Mitä enemmän verkko-yhteisössä oli tuntemattomia tai puolittutuja, sitä hajanaisemmalta yhteisö tuntui. (Vrt. Brint 2001, 10–13.) Reaalitilaisuus lisäsi yhteisön koheesiota, mutta ei ollut välttämätön edellytys yhteisöllisyyden kokemiselle. Sen sijaan anonyyminä toimiminen oli kaikkein tuhoisinta yhteisön ”aitouden” kannalta.

Johtopäätökset

Valtaosa nuorten aikuisten lukemisesta suuntautuu internetin viestinnällisiin teksti-muotoihin. Yleisin lukijatyyppejä aineistojemme perusteella onkin sosiaalisilla verkko-foorumeilla ja henkilöviestinnän kanavilla aktiivisesti kommunikoiva nuori aikuinen. Näiden verkkoaktiivien vastinparina on aineistossamme paljon harvinaisempi perinteinen lukijatyyppejä, joka keskittyy painotuotteiden lukemiseen. Hän lähestyy luettavaa yksittäisinä teoksia ja käyttää internetiä ennen muuta tiedonhakuun ja sähköpostin välityksellä viestimiseen. Näiden ääripäiden väliin mahtuu lukijatyyppejä, joka arvostaa erityisesti painettua kirjaa mutta on muuten aktiivinen internetin eri sovellusten käyttäjä, sekä lukijatyyppejä, jolle oman tuotannon tekeminen ja julkaiseminen internetin yhteisöfoorumeilla on tärkeää. Lukijatyyppejä väliset erot eivät ole selviä, ja sama henkilö saattaa edustaa yhdessä tilanteessa yhtä ja toisessa toista tyyppiä. On kuitenkin selvää, että painotuotteisiin ja omaan tuotantoon keskittyvät lukijat löytyvät pikemminkin nuorten aikuisten vanhemmista ikäluokista, kun taas sosiaalisuus ja kaveriviestintä painottuvat erityisesti nuorempien keskuudessa. (Herkman & Vainikka 2012b, 135–139.)

Tutkimuksemme perusteella nuorten aikuisten lukemisessa on siinä mielessä tapahtunut vallankumous, että internetistä on tullut heidän tärkein viestintävälineensä ja että he ovat varsin sinut sosiaalisen median kanssa. Muutos on tapahtunut kymmenessä vuodessa, sillä vielä 2000-luvun taitteessa internetin merkitys ei ollut lähemmäs yhtä suuri, koska se oli levinnyt vasta kolmasosaan suomalaisia kotitalouksia, eikä sosiaalisesta mediasta vielä puhuttu (Luukka ym. 2001, 87; Tilastokeskus 2010,

216). Haastattelujen perusteella internetin käyttö on 2010-luvulla niin itsestään selvä osa nuorten aikuisten elämää, että sen roolia ja vaikutuksia ei oikein edes tiedosteta. Internet on ”ilma jota hengitetään” tai ”tila jossa vierailaan ja tavataan muita”, ei niinkään erillinen media (vrt. Matikainen 2011; Ridell 2011). Nuorten aikuisten mediankäyttö eroaa myös vanhemmista ikäryhmistä siinä, että sitä luonnehtii usein monien viestinten samanaikainen käyttö (vrt. Kangas ym. 2008).

Laajemmasta näkökulmasta muutos vaikuttaa kuitenkin pikemminkin evoluutiolta kuin revolutiolta. Tutkittavat mieltävät itse lukemisen edelleen pääosin yksilölliseksi, jopa intiimiksi toiminnaksi. Internetin ja sosiaalisen median käyttö mielletään puolestaan enemmän viestinnäksi kuin lukemiseksi. Nuorille aikuisille itselleen internetin käyttö on pääosin pikemminkin itsestään selvää kaveriviestintää ja viihdykettä kuin uudesta teknologiasta riippuvaa innovatiivista omaa tuotantoa tai aktiivista asioihin osallistumista (vrt. Buckingham 2008, 14; Herring 2008, 77).

Nuorten aikuisten luottamus painettua kirjaa kohtaan vaikuttaa aineistojemme perusteella edelleen vankalta jopa teknologisen eturintaman edustajien joukossa. Tulokseen on kuitenkin syytä suhtautua jossain määrin kriittisesti: kirjan arvostuksessa on paljon omaksuttuja uskomuksia (vrt. Lehtonen 2001). Ei ole varmaa, ajavatko nuoret aikuiset aidosti kirjan asiaa, vai onko kyse enemmän perinteisistä mielikuvista, jotka taittavat mediaympäristön muutosten myötä. Tutkittavien painottuminen akateemisille, kirjoja suosiville opiskelualoille saattaa myös vinouttaa tulosta tältä osin. Kielteiset arviot ja kokemukset sähkökirjojen ja muiden sähköisten julkaisujen lukemisesta liittyivät paljolti myös tietokoneen näytöltä lukemiseen. Tablettien ja lukulaitteiden lukeminen on huomattavasti miellyttävämpää ja saattaa muuttaa käsityksiä tulevaisuudessa, kun tällaiset lukemiseen paremmin soveltuvat laitteet leviävät kaiken kansan pariin.

Tutkimuksemme perusteella on mahdollista muotoilla realistinen skenaario lukemisesta Suomessa vuonna 2020 (vrt. Ekholm & Repo 2010, 169–170). Se perustuu empiiriseen lukemistutkimukseen Suomessa ja muissa Pohjoismaissa, joiden mediaympäristöt, yhteiskuntajärjestelmät sekä koulutus- ja kulttuuri-ilmastot muistuttavat enemmän toisiaan kuin vaikkapa angloamerikkalaista ympäristöä, johon tulevaisuuden mallit usein perustuvat (ks. Hallin & Mancini 2004; Findahl 2012, 33). Realistisen käsityksen mukaan muutos jatkuu samansuuntaisena, mutta mitään yhtäkkistä hyppäystä täysin uudenlaiseen lukemiseen ei tapahdu, vaan muutokset etenevät sitä mukaa kun uudet lukijapolvet korvaavat edellisiä – missä menee keskimäärin kolmissenkymmentä vuotta (Herring 2008, 84).

Skenaariomme mukaan vanhempiin sukupolviin painottuva ikärakenne pitää Pohjoismaissa yllä perinteisiä lukemistottumuksia ja mediakulutuksen tapoja. Myös korkea koulutusaste vahvistaa jatkuvuutta: suuri osa nuorista joutuu edelleen vuonna 2020 lukemaan painettuja tekstejä osana opintojaan, mikä sosiaalistaa heitä painotuotteiden pariin. Tutkimuksemme vahvistaa ylipäätään käsitystä siitä, että lukemistottumukset vaihtelevat elämäntilanteen mukana. Olisi omituista, jos nykyisten lasten mediankäyttötavat eivät muuttuisi, kun he varttuvat, alkavat opiskella, siirtyvät työelämään ja perustavat perheen. Aikaisempi mediankäytön tutkimus on osoittanut,

että elämäntilanteiden vaihtelu muuttaa myös mediankäytön tarpeita, kiinnostuksen kohteita ja ajankäyttöä (Findahl 2012, 10). Siksi tulevaisuuden mediankäyttöä ei voi täysin ennustaa nuorimpien sukupolvien mediankäytöllä.

Toisaalta on myös todennäköistä, että mitä varhemmin lapsi on omaksunut käsityksen siitä, että ”internetissä on kaikki” ja että ”internetin sisällöt ovat vapaasti saatavilla ja ilmaisia”, sitä enemmän tällainen mentaliteetti hallitsee muutakin mediankäyttöä. Painettujen lehtien levikit ja lukijamäärät jatkavat siksi ennusteemme mukaan pienenemistään. Lähinnä erikoisaikakauslehtien levikit voivat nousta, kun ne keräävät aiheesta kiinnostuneen yleisösegmentin lukijoita.

Vaikka lukijamäärien lasku ei ole yhtäkkistä, lehtitalojen tuotto-odotukset johtavat edelleen kulujen karsimiseen ja tuoton etsimiseen muista lähteistä. Mainonta siirtyy pikku hiljaa verkkoon, mikä tuottaa mediataloille myös lisääntyvässä määrin tuloja. Lehtitalot yrittävät muuttaa vanhoja verkkopalvelujaan maksullisiksi ja kehittävät uusia maksullisia verkkosovelluksia. Osa verkon käyttäjistä ei suostu maksullisuuteen, mutta maksulliset palvelut alkavat myös pikku hiljaa tuottaa voittoa. Näin ollen ne lehtitalot, joilla on resursseja olla mukana kehittämässä verkkomainontaa ja sähköisiä palveluja, voivat kompensoida painotuotteista menetetyn tulovirran ainakin osittain uusilla ansaintamuodoilla.

Ennustamme silti, että kirja säilyttää arvostuksensa, ja etenkin kaunokirjallisuus voi edelleen vuonna 2020 hyvin. Sähköiset lukulaitteet, älypuhelimet ja tablettitietokoneet leviävät, mutta ne eivät ole korvanneet painettua kirjaa pitkien tekstien käyttöliittymänä. Toisaalta kirjan arvostuksen ja markkina-aseman kannalta ei ole lopulta niin valtavaa merkitystä sillä, onko kyse painetusta kirjasta vai sähkökirjasta.

Lisääntyvä osa työhön ja opiskeluun liittyvästä lukemisesta siirtyy myös Suomessa sähköisiin ympäristöihin, koska koulut, kirjastot ja työpaikat ottavat niitä käyttöönsä. Kustantajat alkavat panostaa sähköisten oppimateriaalien tuottamiseen, mikä korvaa niiden tulovirassa painetun oppi- ja tietomateriaalin menetyksiä. Skenaariomme mukaan vuonna 2020 puolet Suomen kouluista on siirtynyt sähköisten oppikirjojen käyttöön, ja kaikki merkittävät oppimateriaalintuottajat tekevät oppikirjansa pääosin sähköisinä.

Uudessa verkkoympäristössä korostuu viestinnällinen toiminta, jossa ihmiset ovat koko ajan enemmän toistensa kanssa yhteydessä ja vuorovaikutuksessa. Kun pidäkkeet viestinnän aika- ja tilarajoituksista hämärtyvät, ihminen sosiaalisena eläimenä on noussut uuteen kukoistukseen. Siirtyminen sosiokulttuuriseen lukutaitokäsitykseen kertoo nimenomaan tästä muutoksesta. Lukemisen kohteet ovat yhä enemmän henkilö- ja yhteisöviestintään liittyviä lyhyitä tekstejä ja lukeminen niiden silmäilevää pikatulkintaa ja viestinnällistä reagointia. Suomalainen kansallinen lukemisyhteisö hajoo eriytyneiksi kansainvälisessä ympäristössä liikkuviksi yleisöiksi, kun lukijat tavoittavat verkon kautta ulkomaiset sisällöt ja vapaasti verkossa jaetut tekstit. Jatkuvasti toistensa kanssa kommunikoivien ihmisten maailmassa maksulliset sisällöt ja perinteinen keskittynyt lukeminen saattavat jäädä pikku hiljaa kakkoseksi, mutta toistaiseksi eri mediankäytön tavat pikemminkin täydentävät toisiaan kuin kilpailevat keskenään (Findahl 2012, 34).

Viitteet

- 1 Artikkeliperustuu Helsingin Sanomien säätöön rahoittamaan tutkimushankkeeseen ”Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat” (Tampereen yliopisto 2010–2012).

Kirjallisuus

- 15/30 Research (2011). Suomalaiset verkossa. Saatavilla: <http://www.1530.fi/2011/02/1530-research-yle-suomalaiset-verkossa/> (luettu 25.3.2012).
- Bauman, Zygmunt (2002). *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Briggs, Arthur & Burke, Peter (2002). *A Social History of the Media. From Gutenberg to the Internet*. Oxford: Blackwell.
- Brint, Steven (2001). Gemeinschaft revisited: A critique and reconstruction of the community concept. *Sociological Theory* 19: 1, 1–23.
- Buckingham, David (2008). Introducing identity. Teoksessa: Buckingham, David (toim.). *Youth, identity, and digital media*. Cambridge (Mass.): The MIT Press, 1–22.
- Cazden, Courtney; Cope, Bill; Fairclough, Norman; Gee, Jim; Kalantzis, Mary; Kress, Gunther; Luke, Allan; Luke, Carmen; Michaels, Sarah & Nakata, Martin (The New London Group) (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review* 66: 1, 60–92.
- Castells, Manuel (1996). *The rise of the network society*. Cambridge (Mass.): Blackwell.
- Collinson, Ian (2009). *Everyday Readers: Reading and Popular Culture*. London: Equinox.
- Cottle, Simon (& Ashton, Mark) (1999). From BBC newsroom to BBC newscenter: On changing technology and journalist practices. *Convergence: The Journal of Research into New Media Technologies* 5: 3, 22–43.
- Dijck, José van (2009). Users like you? Theorizing agency in user-generated content. *Media, Culture & Society* 31: 1, 41–58.
- Ekholm, Kai & Yrjö Repo (2010). *Kirja tienhaarassa vuonna 2020*. Helsinki: Gaudeamus.
- Eskola, Katarina (1990). *Lukijoiden kirjallisuus Sinuhesta Sonja O:hon*. Helsinki: Tammi.
- Eskola, Katarina (1979). *Suomalaiset kirjanlukijoina*. Helsinki: Tammi.
- Fagerjord, Anders & Storsul, Tanja (2007). Questioning Convergence. Teoksessa: Storsul, Tanja & Stuedahl, Dagny (toim.). *Ambivalence Towards Convergence: Digitalization and Media Change*. Göteborg: Nordicom, 19–31.
- Findahl, Olle (2012). *Barn och ungas medieanvändning i Internet-världen*. Göteborg: Nordicom.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo (2004). *Comparing media systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hartley, John (2005). Creative industries. Teoksessa: Hartley, John (toim.). *Creative industries*. Oxford: Blackwell, 1–40.
- Hassan, Robert (2000). The Space Economy of Convergence. *Convergence: The Journal of Research into New Media Technologies* 6: 4, 18–35.
- Herkman, Juha & Vainikka, Eliisa (2012a). Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat. Tampere: Tampereen yliopisto/CMT (tutkimusraportti).
- Herkman, Juha & Vainikka, Eliisa (2012b). *Lukemisen tavat. Lukemisen sosiaalisen median aikakaudella*. Tampere: Tampere University Press.
- Herring, Susan C. (2008). Questioning the generational divide: Technological exoticism and adult constructions of online youth identity. Teoksessa: Buckingham, David (toim.). *Youth, identity, and digital media*. Cambridge (Mass.): The MIT Press, 71–92.
- Ito, Mizuko; Baumer, Sonja; Bittanti, Matteo; boyd, danah; Cody, Rachel; Herr-Stephenson, Becky; Horst, Heather A.; Lange, Patricia G.; Mahendran, Dilan; Martínez, Katynka Z.; Pascoe, C. J.; Perkel, Dan; Robinson, Laura; Sims, Christo & Tripp, Lisa (2010). *Hanging out, messing around, and geeking out: Kids living and learning with new media*. Cambridge, MA, USA: MIT Press.
- Jenkins, Henry (2008). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York: New York University Press.
- Kangas, Sonja; Lundvall, Anniina & Sintonen, Sara (2008). *Lasten ja nuorten mediamaailma pätkinänuoressa*. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriö.

- Kangassalo, Marjatta & Suoranta, Juha (2001). *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.
- Kaplan, Andreas M. & Haenlein, Michael (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons* 53: 1, 59–68.
- Kress, Gunther (2003). *Literacy in the new media age*. London: Routledge.
- Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara (2009). *Medialukutaidot: Osallistuva mediakasvatus*. Helsinki: Palmenia.
- Lankshear, Colin; Gee, James Paul; Knobel, Michele & Searle, Chris (2002). *Changing literacies*. Philadelphia: Open University Press.
- Lehtonen, Mikko (2001). *Post scriptum: Kirja medioitumisen aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha (2002). Next stop: multimodality. Report on the multimodality and culture conference 8–9 June 2001 at the University of Tampere, Finland. *Convergence: The Journal of Research into New Media Technologies* 8: 4, 109–118.
- Lietsala, Katri & Sirkkunen, Esa (2008). *Social media: Introduction to the tools and processes of participatory economy*. Tampere: Tampere University Press.
- Livingstone, Sonia; Haddon, Leslie; Görzig, Anke & Ólafsson, Kjartan (with members of the EU Kids Online network) (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9–16 year olds and their parents in 25 countries*. London: London School of Economics and Political Science.
- Luukka, Minna-Riitta; Pöyhönen, Sari; Huhta, Ari; Taalas, Peppi; Tarnanen, Mirja & Keränen, Anna (2008). *Maailma muuttuu – mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytänteet koulussa ja vapaa-ajalla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Luukka, Minna-Riitta; Hujanen, Jaana; Lokka, Anu; Modinos, Tuija; Pietikäinen, Sari & Suoninen, Annikka (2001). *Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituuhannen vaihteissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Matikainen, Janne (2011). Yleisöjen sukupolvet – vastaanottajista tuottajiin? Teoksessa Matikainen, Janne (toim.). *Muuttuvat mediat – haasteelliset sukupolvet*. Helsinki: Infor, 14–32.
- Matikainen, Janne (2009). *Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Matikainen, Janne (2008). *Verkko kasvattajana. Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta?* Helsinki: Palmenia.
- Mueller, Milton (1999). Digital Convergence and Its Consequences. *Javnost – The Public* 6: 3, 11–28.
- Neuman, Russel W. (toim.) (2010). *Media, Technology, and Society. Theories of Media Evolution*. Michigan: The University of Michigan Press.
- Negroponte, Nicholas (1996). *Digitaalinen todellisuus*. Helsinki: Otava.
- NextMedia (2012). A Tivit Programme. Saatavilla: <http://www.nextmedia.fi/> (luettu 25.3.2012).
- Niemi, Juhani (toim.) (1996). *Rakkaudesta lukemiseen: suomalaisen kirjallisuusharrastuksen kehityksestä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Noppi, Elina; Uusitalo, Niina; Kupiainen, Reijo & Luostarinen, Heikki (2008). *”Mä oon nyt online!” Lasten mediaympäristö muutoksessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pagliassotti, Dru (2008). *Beyond the book: contemporary cultures of reading*. Guest Editorial Introduction. *Particip@tions* 5: 2. Saatavilla: http://www.participations.org/Volume%205/Issue%202/5_02_editorial_special.htm (luettu 27.3.2012).
- Radway, Janice (1984). *Reading the Romance*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Ridell, Seija (2011). *Elämää Facebookin ihmemaassa*. Tampere: Tampereen yliopisto/CMT.
- Rideout, Victoria; Foehr, Ulla G. & Roberts, Donald F. (2010). *Generation M²: Media in the lives of 8– to 18-year-olds*. The Henry J. Kaiser Family Foundation. Saatavilla: <http://www.kff.org/entmedia/upload/8010.pdf> (luettu 26.3.2012).
- Sampson, Tony & Lugo, Jairo (2003). The Discourse of Convergence. A Neo-liberal Trojan Horse. Teoksessa Hujanen, Taisto & Lowe, Gregory F. (toim.). *Broadcasting @ Convergence: New Articulations of the Public Service Remit*. Göteborg: Nordicom, 83–92.
- Sirkkunen, Esa (2009). Aidattu vai avoin verkko? Omaehtoisen toiminnan muodot ja rajat sosiaalisen median tiloissa. Teoksessa: Ridell, Seija ym. (toim.). *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa*. Tampere: Tampere University Press, 350–375.
- Slywotzky, Adrian (2011). *Demand: Creating What People Love Before They Know They Want It*. New York: Crown Business.

- Stern, Susannah (2008). Producing Sites, Exploring Identities: Youth Online Authorship. Teoksessa: Buckingham, David (toim.). *Youth, Identity, and Digital Media*. Cambridge (Mass.): The MIT Press, 95–117.
- Sulkunen, Sari (2012). Suomalaisnuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen muuttuminen vuodesta 2000. Teoksessa: Sulkunen, Sari & Välijärvi, Jouni (toim.). *Kestävä osaamisen pohja?* Helsinki: Opetusministeriö, 12–33. Saatavilla: <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm12.pdf?lang=fi> (luettu 5.6.2012).
- Tapscott, Don (2010 [1998]). *Syntynyt digiaikaan*. Helsinki: WSOYpro/Docendo.
- Tilastokeskus (2010). *Joukkoviestimet 2009*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Suomen virallinen tilasto (2010). Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Verkkojulkaisu, ISSN=1799-3504. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/index.html> (luettu 25.3.2012).
- Suomen virallinen tilasto (2009). Ajankäyttötutkimus. Verkkojulkaisu, ISSN=1799-5639. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/akay/2009/> (luettu 16.4.2012).
- Villi, Mikko (2011). Sosiaalinen kuratointi verkossa: Mediasisältöjen sosiaalinen kulutus ja osallistava yleisyys. *Media & Viestintä* 34: 4, 48–65.
- Webster, Frank (toim.) (2004). *The information society reader*. London: Routledge.
- Williams, Bronwyn T. (2004). "A puzzle to the rest of us": Who is a "reader" anyway? *Journal of Adolescent & Adult Literacy* 47: 8, 686–689.
- Winston, Brian (1998). *Media Technology and Society. A History: From the Telegraph to the Internet*. New York: Routledge.
- Zysman, John & Newman, Abraham (toim.) (2006). *How revolutionary was the digital revolution? National responses, market transitions, and global technology*. Stanford: Stanford Business Books.